

Javaslat a Fekete-Körös egyik hullámtéri füzesének védté nyilvánítására (A *Helicigona banatica* és a *Vitrea crystallina* előfordulása)

Domokos Tamás

Abstract: Proposal for declaration protected area one of the flood-plain willow-froves of river Fekete-Körös (Occurrence of *Helicigona banatica* and *Vitrea crystallina*)

The author have found a remarkable population of *Helicigona banatica* at the 18th legh of like measured by kilometers from river mouth of river Fekete-Körös, in the flood-plain area. In his work the author makes proppsal for protection of a williw-frove of five hectares territory and fives short ecological and coenological analysis of the malacofauna.

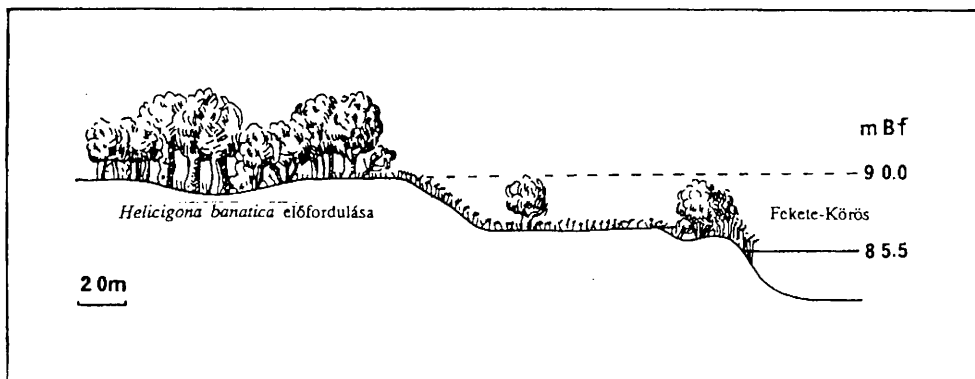
Védettségre – a NP-hoz történő csatolásra – Dénesmajor (Gyulavári) közelében a Gabonás erdőtagtól keletre a hullámtérben fekvő erdőcskét javaslom. Az egykori morotva helyén megtelepedett erdőcske megközelítően 5 ha-os.

Indok: Az említett füzes malakofaunájának előzetes vizsgálata során kimutatott 12 faj között megtalálható a védettséget élvező Bánáti csiga (*Helicigona–Chilostoma banatica*). A 12/1993/III. 31./KTM rendelet szerint e védett faj eszmei értéke a puhatestűek között a legmagasabb (10 000 Ft). A másik említésre méltó faj a *Vitrea crystallina*. Ennek az üvegcsigának a Körösök vidékén ez az első bizonyíthatóan in situ előfordulása.

A védendő terület faunisztikai és ökológiai jellemzése:

A gyűjtés időpontja: 1994. 10. 23.

Fekvése: 89–90 mBf (Lásd a vázlatos ábrát!)

Habitat:

füzes, csalános, és szedres avarja (*Salicetum*)

Malakofauna alfabetikus sorrendben:

<i>Arion circumscriptus</i> JOHNSTON	(100!)
<i>Bradybaena fruticum</i> (O. F. MÜLLER)	(46)
<i>Carychium minimum</i> O. F. MÜLLER	(25)

Cepaea vindobonensis (FÉRUSSAC)	(17)
Cochlicopa lubrica (O. F. MÜLLER)	(50)
Deroceras laeve (O. F. MÜLLER)	(100)
Helicigona (Chilostoma) banatica (ROSSMASSLER)	(41)
Perforatella rubiginosa (A. SCHMIDT)	(0)
Punctum pygmaeum (DRAPARNAUD)	(33)
Vallonia pulchella (O. F. MÜLLER)	(0)
Vitrea crystallina (O. F. MÜLLER)	(67)
Zonitoides nitidus (O. F. MÜLLER)	(40)

(A fajok neve után az élő egyedek kerekített %-a látható.)

A malakofauna állatföldrajzi beosztása: Az itt előforduló fajok közel fele holarktikus, a többi európai esetleg eurázsiai faunaterülethez tartozik. Egyetlen a *Helicigona banatica*, amelye a szűk faunaterületéről (Keleti-, Déli-Kárpátok) hatolt be a Fekete-Körös völgyébe.

A malakofauna trofikus szintjei: Bába K. közlés alapján az egyedszámok figyelembevételével a következő szerkezetet mutatják: 57% omnivora, 27% szaprofág és 16% herbivora. Az omnivorák dominanciája a cönózis adaptációs potenciáljának egyik forrása.

Lozek szerint egyedszám alapján elvégezve a környezet igénye szerinti kategorizálását: megállapítható, hogy a fauna 74,7%-a erdei (1., 2.) és 8,8%-a nedvestérszíni (9.). E két kategóriához tartozó hat faj uralja tehát az erdei biotópot a maga 83,5%-ával. Ez azt jelenti, hogy helyénlévő, megállapodott a malakocönónis. Az erdei csoportba tartozó *Bradybaena fruticum*, *Helicigona banatica* és *Vitrea crystallina* in situ előfordulása a DK-Alföldön igen ritka. (A *Bradybaena fruticum* a Marói-, a *Helicigona banatica* pedig a Sitkai-erdőből is előkerült!)

A *Helicigona banatica* abundanciája a vizsgált erdőcskében 8 db/m². Az élő egyedek abundanciája ennek csupán felét éri el. Ez azt jelenti, hogy egyenletes diszperziót feltételezve (!) az élő egyedek száma eléri a tízezres, eszmei értéke forintban akár a milliárdos nagyságrendet is.

A megvizsgált házak közel 2/3-a sárgás-, 1/3-a pedig lilásbarna színű volt. Az üres házak esetében 95%-ot tett ki a „skalpoltt” egyedek száma. Mivel a házak csúcsának leharapásával a kisemlősök jutnak hozzá a puhatestűekhez, ezért azok a *Helicigona banaticára* nézve reális veszélyt jelenthetnek. Csupán a Fekete-Körös magas árviizei segíthetnek a *Helicigona banatica* ellenségeinek elriasztásában. E faj individuális dominanciája csupán 6%.

A *Vitrea crystallinának* ez az első délkelet-alföldi előfordulása („Csak a Körösök hordalékából ismerjük, előfordulása megyénk területén várható.” – írta Kovács Gyula 1980-ban.) Előkerült 18 példány közül 12 volt élő. Abundanciája 18 db/m², individuális dominanciája 18%. A terület védettségét e faj jelenléte is indokolja. Pintér L. et al. faunakatalógusa DS75: Kardoskút alatt is jelzi előfordulását. Erről az előfordulásról pontosabban nem tudok. A *Bradybaena fruticum* DK-Alföldön történő előfordulása szórványos. Dobozi és itteni példányai bizonyíthatóan nem az uszadékban utolsó óráit élő példányok. Abundanciája 39 db/m², individuális dominanciája pedig 31%.

Irodalom

- Bába, K. (1980): A csigák mennyiségi viszonyai a Crisicum ligeterdeiben. – A Békés Megyei Múzeumok Közleményei, 6:85–99
- Bába, K.–Domokos, T. (1992): The accuracy and ecology of *Chilostoma banaticum* (ROSSMÁSSLER) in Hungary. – Abstr. 11th Intern. Malacol. Congr., Siena, 383–385.
- Domokos, T. (1983): Faunatoréneti megjegyzés a *Helicigona banatica* faj Fekete-Körös menti fosszilis előfordulásával kapcsolatban. – Környezet és Természetvédelmi Évkönyv, 7: 189-198. (Békéscsaba)

- Domokos, T. (1987): A klíma hatása a *Helicigona banatica* csigafaj házának alaki jellemzőire egyik alföldi előfordulása helyén. – Alföldi Tanulmányok, 11:45–60.
- Domokos, T. (1989): Doboz térségének csigái és kagylói. – A Békés Megyei Múzeumok Közleményei, 14: 52–63.
- Domokos, T.–Kordos, L.–Krolopp, E. (1989): A békésmegyeri Csömöki-domb földrajzi viszonyai, holocén Mollusca és gerinces faunája. – Alföldi Tanulmányok, 13:85-102.
- Domokos, T. (1992): A klíma hatása a *Helicigona banatica* csigafaj házának morfológiájára Makó-Landori-erdőben. – Fol. Hist. nat. Mus. Matr., 17: 189-198.
- Kerney, M. P.–Cameron, R.A.D. Jungbluth, J. H. (1983): Die Land – schnecken Nord- und Mitteleuropas – Verlag Paul parey, Hamburg und Berlin, 384.
- Kertész, É. (1988): A Körös vidék növényvilága. – Békés Megyei Múzeumok Igazgatósága.
- Kovács, Gy. (1974): Békéscsaba és környékének puhatestű faunája. – Állattani Közlemények, 59:1–4, 35–41.
- Kovács, Gy. (1980): Békés megye Mollusca faunájának alapvetése. – Békés Megyei Múzeumok Közleményi, 6:51–84.
- Kovács, Gy.–Domokos, T. (1987): Újabb adatok Békés megye Mollusca faunájához. – Malakológiai Tájékoztató, 7:23–28.
- Ložek, V. (1964): Quarterärmollusken der Tschechoslowakei. – Rozpravy Ústrdniko Ustavu Geologického, 31., 374.
- Pintér, L. et al. (1979). A magyarországi recens puhaterstűek elterjedése. – Soosiana, Suppl. I. 351.

Domokos Tamás
Munkácsi Mihály Múzeum
Békéscsaba
Széchényi u. 9.
H-5601

